

Notă de informare privind jurisprudența Curții nr. 143

Iulie 2011

Bayatyan împotriva Armeniei (MC) – 23459/03

Hotărârea din 7.7.2011 (MC)

Art. 9

Art. 9 § 1

Libertatea de conștiință

Manifestarea religiei sau a convingerilor proprii

Condamnarea unei persoane care refuză serviciul militar din motive de conștiință: *încălcare*

În fapt – Reclamantul, adept al Martorilor lui Iehova, declarat apt pentru efectuarea serviciului militar, a informat autoritățile că refuză efectuarea obligațiilor militare din motive de conștiință, dar că este dispus să efectueze un serviciu civil alternativ. În mai 2001, a fost convocat pentru efectuarea serviciului militar, dar nu a răspuns și și-a părăsit temporar domiciliul, temându-se să nu fie înrolat forțat. A fost acuzat de sustragere de la efectuarea obligațiilor militare și condamnat în 2002 la o pedeapsă cu închisoare de doi ani și jumătate. A fost liberat condiționat după ce a ispășit aproximativ zece luni și jumătate din pedeapsă. La momentul faptelor, în Armenia, nu exista nicio lege care să prevadă un serviciu civil alternativ pentru persoanele care refuză efectuarea serviciului militar din motive de conștiință.

În drept – Art. 9

a) Aplicabilitate – Este vorba despre prima cauză în care Curtea a fost invitată să examineze problema aplicabilității art. 9 în cazul persoanelor care refuză efectuarea serviciului militar din motive de conștiință. Anterior, Comisia europeană pentru drepturile omului, într-o serie de decizii, a refuzat să aplice această dispoziție în cazul persoanelor care au optat pentru neefectuarea serviciului militar din motive de conștiință, pe motiv că părțile contractante aveau dreptul de a recunoaște sau nu dreptul de a formula obiecții din motive de conștiință întrucât, potrivit art. 4 § 3 b) din Convenție, nu era considerat a reprezenta muncă forțată sau obligatorie „orice serviciu cu caracter militar sau, în cazul celor ce refuză serviciul militar din motive de conștiință în țările în care obiecția din motive de conștiință [era] recunoscută ca legitimă, un alt serviciu în locul serviciului militar obligatoriu”. Comisia a apreciat așadar că persoanele care refuză efectuarea serviciului militar din motive de conștiință erau excluse de sub protecția art. 9, care nu putea fi interpretat ca garant al dreptului de a nu fi trimis în judecată pentru refuzul înrolării în armată. Totuși, această interpretare a art. 9 reflectă opiniile care prevalau la momentul respectiv. Între timp s-au produs modificări importante, atât pe plan internațional, cât și în sistemele juridice ale statelor membre ale Consiliului Europei. La momentul în care s-a produs presupusa ingerință în exercitarea de către reclamant a drepturilor garantate de art. 9, respectiv în perioada 2002–2003, exista un consens la nivelul statelor membre, deoarece marea majoritate a acestora recunoscuse deja dreptul de a formula obiecții din motive de conștiință. După ce reclamantul a fost eliberat din închisoare, Armenia a recunoscut, de asemenea, acest drept. Comitetul pentru Drepturile Omului din cadrul Organizației Națiunilor Unite a considerat că dreptul de a obiecta din motive de conștiință poate fi dedus din art. 18 din Pactul internațional privind drepturile civile și politice, iar art. 9 din Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene prevede în mod explicit că dreptul de a formula obiecții din motive de conștiință este recunoscut potrivit legilor naționale care reglementează modul său de exercitare. În plus, Adunarea Parlamentară a Consiliului Europei și Comitetul Miniștrilor au invitat în repetate rânduri statele membre care nu au făcut-o încă să recunoască dreptul de a formula obiecții din motive de conștiință, iar recunoașterea acestui drept a devenit o condiție prealabilă în momentul aderării de noi membri la organizație. Având în vedere cele menționate anterior și conform teoriei „instrumentului viu”,

Curtea concluzionează că era necesar și previzibil să modifice interpretarea art. 9 și că această dispoziție nu mai poate fi interpretată în lumina art. 4 § 3 b). În orice caz, lucrările pregătitoare confirmă că litera b) a art. 4 § 3 are drept singur scop precizarea termenului „muncă forțată sau obligatorie” și că această clauză nu recunoaște, nici nu exclude dreptul de a formula obiecții din motive de conștiință; prin urmare, nu servește delimitării drepturilor garantate la art. 9.

Prin urmare, deși art. 9 nu menționează în mod expres dreptul de a formula obiecții din motive de conștiință, Curtea consideră că refuzul de a efectua serviciul militar, atunci când este motivat de un conflict grav și insurmontabil între obligația de a servi în armată și conștiința unei persoane sau convingerile sale sincere și profunde, de natură religioasă sau de altă natură, constituie o convingere ce atinge un grad suficient de forță, de seriozitate, de coerență și de importanță pentru a antrena aplicarea garanțiilor art. 9. Întrucât reclamantul se află într-o astfel de situație, art. 9 se aplică în speță.

b) *Observație* – Faptul că reclamantul nu a răspuns convocării în vederea efectuării serviciului militar constituie o manifestare a convingerilor sale religioase. Condamnarea celui în cauză se analizează așadar într-o ingerință în exercitarea libertății sale de a-și manifesta religia. Curtea nu se pronunță asupra chestiunii dacă ingerința a fost prevăzută de lege sau dacă a urmărit un scop legitim, ci se concentrează asupra marjei de apreciere de care se bucură statul pârât în speță. Dat fiind faptul că aproape toate statele membre ale Consiliului Europei au pus în aplicare forme de serviciu alternativ, un stat care nu a luat încă nicio măsură în acest sens nu dispune decât de o marjă de apreciere limitată și trebuie să facă proba că ingerința răspunde unei „nevoi sociale imperioase”. Or în Armenia, sistemul în vigoare la momentul faptelor impunea cetățenilor o obligație care putea da naștere unor grave consecințe pentru cei ce refuzau efectuarea serviciului militar din motive de conștiință, neprevăzând nicio excepție din motive de conștiință și sancționând penal persoanele care, asemenea reclamantului, refuzau efectuarea serviciului militar. Un astfel de sistem nu realiza un just echilibru între interesul societății în ansamblu și cel al reclamantului. Acesta este motivul pentru care Curtea consideră că pedeapsa aplicată reclamantului, de vreme ce nu exista nicio prevedere pentru a ține seama de imperativele legate de conștiință și de convingerile sale religioase, nu poate fi considerată o măsură necesară într-o societate democratică. În cele din urmă, Curtea observă că reclamantul a fost trimis în judecată și condamnat în perioada în care autoritățile armene se angajaseră deja oficial, la aderarea lor la Consiliul Europei, să instituie un serviciu alternativ într-un anumit termen, ceea ce au și făcut la un an după condamnarea reclamantului. În aceste condiții, condamnarea persoanei în cauză, care intra direct în conflict cu politica oficială de reformă și de amendamente legislative pe care Armenia o ducea la momentul faptelor, conform angajamentelor sale internaționale, nu poate fi considerată a fi fost motivată de o nevoie socială imperioasă.

Concluzie: încălcare (șaisprezece voturi la unu).

Art. 41: 10 000 EUR cu titlu de despăgubire pentru prejudiciul moral.

© Consiliul Europei/Curtea Europeană a Drepturilor Omului
Redactat de grefă, prezentul rezumat nu obligă Curtea.

Apăsați aici pentru a accesa *Note de informare privind jurisprudența* ([Notes d'information sur la jurisprudence](#))